वापि येऽत्र तिष्ठन्ति केचन। ते सर्वेऽप्यपगच्छन्तु PauṣkS. 256.23; एकां शयित्वा रजनीं सपौरः। ... प्रातश्छलेनापजगाम रामः Bhaṭṭi.3.16; स्वपांसुप्रतिच्छन्नापटाप्रतिपथमपगच्छत AvantiKa. 70.18; निर्भर्त्स्यते वराकः (पथिकः) ... कथितेऽपि नापगच्छति KuṭṭaMa. 224; स यदि ... अहमेव न भविष्यामीत्यवगच्छति अपगच्छेदसौ मोक्षकथा प्रसङ्गादपि ĀtmaSi. 30.25; (pass.) to be gone away अपगम्यतामस्मादिति Tantrākhyā. 25.16; 57.21; 101.14; PañcT. 1.86 (13) (95.6); 2.7 (16) (195.7); 2.14 (1) (197.9); अतो अपगम्यताम्(अ)स्माच्छयनात् PañcT. 1.86 (25)96.8); Pañcā.67.8; मदीयमिदं स्थानम्। तच्छीघ्रमपगम्यतामितः PañcT. 3.46 (17) (304.4); **2C** to pass by शोकश्च किल कालेन गच्छता ह्यपगच्छति Rāmā. vi.5.4; **2D** to escape (दूतः) बन्धवधभयादविसृष्टोऽप्यपगच्छेद् अन्यथा नियम्येत ArthŚā. i.82.3 (1.16); दैवतोपहारश्राद्धप्रहवणनिमित्तमारक्षिषु मदनयोगयुक्तमन्नपानरसं वा प्रयुज्यापगच्छेत् (कुमारः) ArthŚā. ii.356.2 (*on* 7.17); **2E** to depart from अग्निं जुहुयादात्मानमाशीर्भिराशासानः अग्निर्मे नापगच्छेत् CaraS. i.8.28 (1941 ed.); बलीयसि प्रणमतां काले विक्रामतामपि। सम्पदो नापगच्छन्ति प्रतीपमिव निम्नगाः NītiSā. 9.51; SūktiRa. 156.30; अपैति। ततः सत्वाद् अपगच्छति Nyās. i.846.10 (*on* iv. 1.144); यस्य शून्यैकरसता ज्ञानात्सात्पगच्छति AnuVyā. 68B.6 (*on* 4.2); NyāySu. (Ja.) 630A.8 (4.2); वक्तुर्दर्शनाभावादनाप्तत्वं द्रष्टुरपगमे चापगच्छति सद्वितीये सद्वितीयः AṇuBh.62.18 (*on* i.2.17); शरीरादावात्मबुद्ध्या यः स्नेहादिः सोऽपगच्छति AṇuBh.244.27 (*on* iii.3.36); तात्त्विकधर्मसंन्यासलाभे क्षायोपशमिकाः क्षमादिधर्मा अपि अपगच्छन्तीति तत्र तत्र हरिभद्राचार्यैः निरूपितम् JñānBiPra. 3.11; **2F** to run away, to flee भीरुर्युद्धपरित्यागात्स्वसयमेवापगच्छति Hitopa. 4.41; पतितं वीरभद्रं तु दृष्ट्वा रुद्रगणा भयात्। अपागच्छन्रणं हित्वा ŚivaP.ii.(5).21.51 (246A.1); (pass.) to be ran away, to be fled away रक्षांस्येतानि भीषणे। वनेऽभ्युद्यतशस्त्राणि समायान्त्यपगम्यताम् ViṣṇuP.i.12.23; **2G** (*pass.*) to be gone back ज्ययापजग्मे भुजवीरलक्ष्मीं संवर्धयत्येव जयस्य दिष्ट्या RāghPāṇ. (Dha.) 16.50; **2H** to retire संत्रस्ता रणमुत्सृज्य तेऽपजग्मुरपत्रपाः KīcaVa. 4.46; **2I** to come out, cf. **अपगत 3D**; **2J** to deviate, to transgress, cf. **अपगत 3G**; **3** to become removed, to become eliminated यद॒पाङ् क्रूरं यद॑मे॒ध्यं यद॑शा॒न्तं तदप॑गच्छतात् TaiĀ. x.1.13 (778.3); अथाप उपस्पृश्य त्रिः प्रदक्षिणमुदकमावर्तते 'यदपां क्रूरं यदमेध्यं यदशान्तं तदपगच्छतात्' ĀgniveGS. ii.6.2 (95.5); MahānāU. 5.1; BaudhDS. ii.5.6; सुष्ठु वेद अहं ब्रह्मेति विपरीतो मम निश्चय आसीत्। सोऽपजगाम KenaUBh. 79.12 (*on* 2.2); निश्शेषमज्ञानमपगच्छति NaiṣkaSi. 38.7; प्रणवाभ्यसनोक्तकर्मणोः करणेनापि गुरोर्निषेवणात्। अपगच्छति मानसं मलम् ŚaṅkaDigVi. (Mā.) 10.96; **4** to abandon, to leave मा त्वेवापगमच्छुक्रः (v.l. त्वेवापागम°) MahāBhā. i.75.18; **5A** to obtain, to attain अपजगाम मनाग्भयविक्लवं न्यगपगन्धहतो द्विरदो यथा VarāṅgaC. 20.79; विकृतिं मापगच्छेस्त्वं युद्धेऽध्वनि तुरंगम AgniP. 268.8; **5B** to overwhelm, to overcome cf. **अपगत 1**; **6** to refute, to set aside, to refuse क्वचिदस्या निषिद्धत्वाच्छक्तिः शास्त्रेण बोधिता। प्रत्यवायनिमित्तत्वे विधिना नापगच्छति ŚlokaVār. 2.250 (122.1); प्रातर्होमेऽपि तेनैष वह्निर्नैव विधीयते। एकदेशेऽपि च ज्ञानान्नानुवादोऽपगच्छति TantrVā. 297.15 (*on* i.4.4); **7A** to become separtated सत्यमस्ति विरोधः। तथापि विषयभेदादसावपगच्छति SmṛtiCan. iv.402.5; **7B** to remove, cf. **अपगत 4Di**; **7C** to renounce, to detach, to disassociate, cf. **अपगत 4Dii**; **7D** to clear off, cf. **अपगत 4E**; **8** to become alleviated, to become cured भेषजेन यथा व्याधिरपगच्छति रोगिणः। पुण्येनापि तथा। मन्ये पापं नश्यति PuruṣPa. 172.13; **9A** to pass away, to go out स मे माद्यापगाद्देहाद् वायुः प्राणाश्च ये सदा BhelaS. 11.18 (1.7) बृहच्छरीरप्रतिपत्तौ केचिज्जीवावयवा उपगच्छन्ती तनुशरीरप्रतिपत्तौ च केचिदपगच्छन्ति BrahmSūBh. (Śaṅ.) 407.5 (*on* ii.2.35); यदा तु निरवशेषं कर्म भवति तदा प्राणोष्माणापगच्छतः BramaSūBh. (Śaṇ.) 581.15 (*on* iii.2.10); अविनष्टशरीरस्य प्राणादिश्चापगच्छति ŚlokaVār. 5(17).96 (713.4); नीलाम्बुदश्यामोतिक्लेशवशाद् हृदयादपगच्छतु इति भावेऽपि हृदयान्नापसारयितुं शक्यः AṇuBh. 325. 15 (*on* iv.2.13); **9B** to die, cf. **अपगत 5A**; **10A** to become destroyed एनः ... प्रतिगृहीतद्रव्यत्यागेन ... °वक्ष्यमाणतपसाऽपगच्छति ManvaMu. 446.17 (*on* 10.111); (caus.) to cause, to destroy व्यापादनैकस्वभावमपि विषमाशीविषं तदपगमपटुतरनिगमसंगमो नापगमयति वा AṇuBh. 306.4 (*on* iv.1.3); **10B** to extinguish, cf. **अपगत 2B**; **11A** to be absent, cf. **अपगत 5c**; **11B** to be deviod of, cf. **अपगतज्वर**; **12** to lie down, cf. **अपगत 7**; **13** to become inapplicable, cf. **अपगतत्व**; **14** to give up, cf. **अपगत**.

अपगम (apa-gama) *m.* **1A** escape **B** going away, moving away **C** retreat, retiring, withdrawal **D** departure **E** passing away (as time) **2A** loss, cessation **B** alleviating, curing (*lit.* going out) **C** destraction **3A** separation **B** removal **4** absence **5** non-accomplishment **6A** transgressing, violating **B** refutation, refusal **7** passing away, i.e. going out, death **8** non-application **1A** escape प्र तारीति दशर्चे चतस्रो निर्ऋत्यपनोदार्थं जेपुश्चतुर्थ्यां सोमं चास्तुवन्मृत्योरपगमाय SarvaAnu. 10.57 (39.10); (बकुलराजस्य) पुरुषाः ... अपगमस्य निवेदनसंभ्रमाः प्रतिनिवृत्य महीपतये जगुः VarāṅgaC.20.80; **1B** going away, moving away द्रष्टा तस्मात् स्थानात् यदापैति ततोऽस्यापगमाद्विप्रकर्षान्निमित्तादल्पविषयविशेषानाभासन्ते NyāyVār. 94.8 (*on* i.1.23); वक्तुर्दर्शनाभावादनाप्तत्वं द्रष्टुरपगमे चापगच्छति सद्वितीये सद्वितीयः AṇuBh.62.18 (*on* i.2.17); अपायोऽगपमे तथा। पलायनेऽथापेताये त्रिः Nānārthā-Saṁ.ii.51.57; संधानमाहुर्गमने वधे च ... सैन्येऽप्युपाये5पगमे च मेढ्रे Kośa-KaTa. 2.6428; **1C** retreat, retiring, withdrawal रुक्मी ... तयैव वाचाऽपगमं ययाचाऽपमुदा युधः ŚiśuVa. 19.9; **1D** departure न हि सौरस्य तेजसस्त्रैलोक्यपाकहेतोर्हिमादपगमः क्षमते Kiraṇā. 101.1; **1E** passing away (as time) कतिपयदिवसापगमे तस्याः स्वप्ने जटाधरः पुरुषः ... फलमुपेत्य ददौ KathāSaSāg. iv.i.1.147; ऋतुलिङ्गानि चूतकुसुमादीनि ऋतोः पूर्वतोः पर्ययेऽपगमे स्वयमनादिष्टा एव कर्माणि हिंस्रादीनि ManvaVi. 37.21 (*on* 1.30); **2A** loss, cessation स्मृतेरपगमं प्राहुरपस्मारं भिषग्विदः CaraS.vi. 10.3 [1941 Ed.]; निमित्तमुद्दिश्य हि यः प्रकुप्यति ध्रुवं स तस्यापगमे प्रसीदति Tantrākhyā. 28.32; PañcT. 1.93 (103.3); Hitopa. 2.146; Subhāṣi. 430; ŚārṅgaPa. 360; त्वत्संरोधापगमविशदैश्चोतिताश्चन्द्रपादैर्व्यालुम्पन्ति स्फुटजललवस्यन्दिनश्चन्द्रकान्ताः MeghDū.67; रराज सा। पुराणपत्रापगमादनन्तरं लतेव संनद्धमनोज्ञपल्लवा RaghuVa. 3.7; अर्थस्यापगमे व्ययः AmaK. 2284; AbhidhāCin. 1516; या तु तेषां (क्षणानां) ... निवृत्तिः, यस्याम् ... लोकस्य सदृशापरभावरूपस्य विभ्रमनिमित्तस्यापगमात् 'निवृत्ता घटादयः' इति व्यवहारः HetuBiṬ. 142.26; स्वर्गसिद्धाविच्छापगमे नियोगनिष्पत्तिः BhāvanāVi. 201.1; न चाविद्यावत्त्वे तदपगमे च वस्तुनः कश्चिद्विशेषोऽस्ति BrahmSūBh. (Śaṅ) 239.5 (*on* i.4.6); चक्षुषोऽपगमे अन्धो भवति ChābdoUBh. 520.2 (*on* viii.9.1); शान्तो विगतेच्छनायको भवति। ... तमसो रागस्य चापगमात् Kāvyālaṅ. (Ru.) 15.15; (ओङ्कारकः) अमात्रो नष्टमात्रश्च द्वैतस्यापगमः शिवः AgniP. 371.24; पवनवेगा तत्प्रत्यूहाभोगापगमानन्तरमेव विद्यायाः सिद्धिं प्रपद्य .... कालमतिवाहयामास YaśasCam. ii.312.8; पूर्वं जात्यपगमोऽभिहित इदानीं त्वेकद्व्यवदानोपादानेन मा नाम जातेरपगमः TantrRa. 47.4; अपरे ... परमात्मानमभ्युपगच्छन्तस्तस्यैवोपाधिसंसर्गनिमित्तजीवभावस्योपाध्यपगमेन तद्भावलक्षणमोक्षमातिष्ठन्ते BrahmSūBh. (Rā.) 249.2 (*on* i.2.12); सा कण्ठकस्य च प्राप्तिस्तस्यैवापगमः KathāSaSāg. ix.4.3; अपगमे वर्तमानादिदमात्मनेपदविधानं भवति PadMañ. *on* KāśiVṛ. *on* P i.3.37 (441.17); कमलस्य विकासरूपपरिणामहेतोः सूर्यतेजसोऽपगमे पुनर्मुकुलीभाववत् VivaPraSaṁ.40.12; संसारे प्रतीयमानस्य कस्य चिदाकारस्यैवापगमो हि मोक्षः न त्वपूर्वाकारोत्पदः NyāySu. (Ja.) 293B.11 (*on* ii.1.5); अपगमे वर्तमानादिति च ज्ञेयम्। अत्र च क्रोधाद्यपगमः फलम् Prasā. ii.411.13; तस्मात् भक्तियुक्तप्रश्नाभावकृतप्रतिबन्धस्यापगमात् (वदाम्यहम्) LalitāSaBh.8.17 (*on* 13); **2B** alleviating, curing (*lit.* going out) आगमापगमक्षोभमृदुतावेदनोष्मणाम् वैषम्यम् ... अनिलज्वरे AṣṭāHṛ. iii.2.10; **2C** destraction विधवास्वपि पारदार्यं न स्यात्। न च व्यभिचारादिभिस्तस्यापगमो युक्तः संस्कारानिमित्तत्वाद् दारशब्दस्य BālaKrī. ii.128.5 (*on* 3.254 (? 260)); प्रायेणापगमो यस्मिन् दुरितारिकदम्बकान् MahāP. 11.96; मासपर्यन्तं दुग्धमात्राहारेण वा वक्ष्यमाणेन उपपातकानां शुद्धिरपगमः स्यात् VīraMi. 998.25 (*on* 3.265); उपपातकैर्गोवधादिभिर्जातानां सर्वेषां पापानामपगमाय प्राणायामशतं कार्यम् VīraMi.1073.2 (*on* 3.305); **3A** separation समागमाः सापगमाः सर्वेषामेव देहिनाम् PañcT. (Kos.) 2.192 (145.19); Hitopa.1.168; विश्लेशे तु विप्रयोगविरहवियोगाः। विगमोऽपगमोऽपायः Vaija.194.27; **3B** removal मणिमन्त्रयोरपगमे तु यथा सति पावकाद्भवति धूमलता SaṁkṣeŚā. 1.15 (i.21.6); संकल्पमात्रेणैव परशरीरगतभूतवेतालगरलाद्यपगमविनाशदर्शनात् BrahmSūBh. (Rā.) 142.2 (*on* i.1.3); स्वेदनं वातश्लेष्मणोरपगमः Kiraṇā. 76.16; भुवो भरस्यापगमं दिनेश्वरः। निवेदयिष्यन्निव गाढरंहसा रथेन पातालगुहामगाहत MadhurāVi. 3.46; **4** absence येनार्थेनाभिसंबद्धमभिधानं प्रयुज्यते। तदर्थापगमे तस्य प्रयोगो विनिवर्तते VākyaPa. 2.158; वैदग्ध्यापगमाज्जडे परिजने दीर्घां कथां कुर्वति AmaŚ. 77 (comm. वैदग्ध्याभावात्); **5** non-accomplishment नियोगार्थनिष्पत्तिसामर्थ्यात्स्वर्गादिसिद्धि [निष्पत्तिः]। न ... स्वर्गादेश्च नियोज्यविशेषणत्वेनाविषयत्वात्। अन्यथा गृहदाहादेरप्यपगमप्रसङ्गः BhāvanāVi. 201.4; सगोत्रादिविवाहः कृतोऽप्यकृत एव। ... विवाहस्य विध्यतिक्रमरूपादपगमात् ManuBh. i.212.29 (*on* 3.11); **6A** transgressing, violating नियमयति यतात्मा यः प्रजा